

Sơ lược về trưng bày

BẢO TÀNG TỈNH THÁI BÌNH

NGUYỄN NGỌC PHÁT*

1 - Thái Bình là một tỉnh đồng bằng ven biển Bắc Bộ, phần lớn đất đai Thái Bình được hình thành khá sớm, song địa danh và địa giới hành chính của Thái Bình mới được chính thức xác lập ngày 31/3/1890. Đây là vùng đất hội cư của nhiều luồng cư dân trong các thời kỳ lịch sử, khởi đầu từ khoảng 2.500 năm trước.

Hơn 20 thế kỷ qua, các thế hệ cư dân trên đất Thái Bình đã đoàn kết, bền bỉ, sáng tạo trong lao động sản xuất thâm canh lúa nước, khai hoang lấn biển, lập làng, kiên cường chống giặc ngoại xâm, tạo bề dày truyền thống văn hoá, văn hiến.

Trong suốt chiều dài lịch sử của dân tộc, Thái Bình được coi là kho người, kho của cho công cuộc dựng nước, giữ nước của dân tộc.

Người Thái Bình tự hào có một thời các vua triều Lý đã về Kỳ Bố Khẩu cày tịch điền, khuyến nông. Thái Bình là tỉnh có nhiều làng nghề thủ công truyền thống như: Dệt vải Phương La (Hưng Hà); dệt đũi Nam Cao (Kiến Xương); dệt chiếu Hới (Hưng Hà); đúc đồng An Lộng (Quỳnh Phụ); chạm bạc Đồng Xâm (Kiến Xương)... Hàng trăm vị đại khoa trên đất Thái Bình trong lịch sử tiêu biểu là danh nhân văn hoá Lê Quý Đôn đã làm sáng danh truyền thống văn hiến của mảnh đất này.

Thái Bình là tỉnh còn gìn giữ nhiều công trình kiến trúc có giá trị kiến trúc nghệ thuật đặc sắc (như chùa Keo, đình An Cốt...) cùng

* GIÁM ĐỐC BẢO TÀNG THÁI BÌNH

nhiều di sản văn hoá phi vật thể tiêu biểu là các bộ môn nghệ thuật truyền thống như: Chèo, múa rối nước, các trò chơi, điệu múa dân gian đặc sắc. Thái Bình cũng là tỉnh còn lưu giữ nhiều lễ hội truyền thống với nội dung phong phú, đậm đà bản sắc văn hoá dân tộc.

Một trong những truyền thống nổi bật, được các thế hệ nhân dân Thái Bình xây dựng và vun đắp là truyền thống yêu nước chống giặc ngoại xâm. Ngay từ những năm đầu Công nguyên, Thái Bình đã có Bát Nạn tướng quân dấy binh cùng Hai Bà Trưng đánh tan quân Đông Hán xâm lược (40 - 43); thời Tiền Lý có Lý Bôn đánh đuổi giặc Lương, lập nước Vạn Xuân độc lập (thế kỷ thứ VI); thời Đinh có Minh Công Trần Lãm giúp Đinh Bộ Lĩnh dẹp loạn 12 sứ quân, thống nhất sơn hà; thời Trần, Thái Bình là nơi phát tích, dựng nghiệp của các vua Trần và là hậu phương vững chắc, trận tuyến quan trọng trong các cuộc kháng chiến chống quân Nguyên - Mông (thế kỷ XIII); thời Lê có các nhân tài: Quách Đình Bảo, Quách Hữu Nghiêm, Bùi Sĩ Tiêm, Lê Quý Đôn; thời cận đại có Ngô Quang Bích, Bùi Viện, Kỳ đồng Nguyễn Văn Cẩm... đều là những danh nhân kiệt kiệt.

Tiếp nối truyền thống, trong thời kỳ cách mạng, Đảng bộ và nhân dân Thái Bình đã lập nhiều thành tích xuất sắc. Với cuộc biểu tình nông dân Tiên - Duyên - Hưng ngày 01/5/1930 và cuộc biểu tình của nông dân Tiên Hải 14/10/1930, Thái Bình đã được Xứ uỷ Bắc Kỳ đánh giá là nơi có phong trào "mạnh nhất ở Bắc Kỳ lúc bấy giờ". Trong cuộc kháng chiến chống Pháp, chống Mỹ, đất và người Thái Bình không chỉ trực tiếp tham gia chiến đấu, lập nhiều chiến công, mà còn luôn là kho người, kho của - một hậu phương vững chắc góp sức cùng cả nước chiến thắng mọi kẻ thù xâm lược. Những làng kháng chiến nổi tiếng: Nguyên Xá, Thần Hống, Tân Thuật... đã lập những chiến công vẻ vang, được Bác Hồ tặng cờ "Làng kiểu mẫu" và cờ "Quân dân một lòng tiêu diệt quân địch". Thời chống Mỹ, Thái Bình là "Quê hương 5 tấn" với phong trào "Thóc thừa cân, quân vượt mức", sản xuất giỏi, chiến đấu giỏi (quân dân Thái Bình đã bắn rơi 44 máy bay, bắn cháy 4 tàu chiến Mỹ; hàng chục vạn thanh niên Thái Bình đã lên đường ra trận,

góp phần giải phóng miền Nam, thống nhất đất nước). Qua hai cuộc kháng chiến vĩ đại của dân tộc, những người con ưu tú của quê hương Thái Bình như: Nguyễn Thị Chiên, Hoàng Văn Thái, Tạ Quốc Luật, Vũ Ngọc Nhạ, Phạm Tuân, Bùi Quang Thận đã góp phần tô đậm truyền thống yêu nước, đánh giặc của quê hương đất nước.

Trong công cuộc đổi mới, tuy gặp khó khăn thử thách, nhưng kinh tế Thái Bình vẫn tiếp tục có bước phát triển. Thái Bình tích cực chuyển mạnh nông nghiệp sang sản xuất hàng hoá, đẩy mạnh kinh tế biển, mở rộng và hiện đại hoá làng nghề, xây dựng các khu công nghiệp tập trung và đầu tư phát triển khoa học công nghệ...

Bề dày lịch sử, truyền thống yêu nước và cách mạng, bản sắc văn hoá, những đặc trưng tiêu biểu trong sản xuất của nhân dân Thái Bình, được hình thành trong lịch sử, đã và sẽ tiếp tục là nguồn động lực to lớn để Thái Bình vững bước đi lên trong giai đoạn hiện nay và mai sau.

2 - Trong những năm qua, cùng với việc khẩn trương hoàn thành công trình xây dựng nhà Bảo tàng tỉnh, việc tập trung đầu tư công tác nghiên cứu, sưu tầm các hiện vật, chuẩn bị nội dung khoa học và tổ chức trưng bày, để Bảo tàng Thái Bình sớm được khánh thành, mở cửa phục vụ nhân dân không chỉ là một nhiệm vụ hết sức cần thiết, cấp bách, mà còn là một chủ trương rất đúng đắn, đáp ứng yêu cầu khai thác và huy động mọi nguồn lực, nhất là nguồn lực di sản văn hoá, phục vụ sự nghiệp đổi mới của Đảng và nhiệm vụ chính trị của địa phương.

Mục tiêu, nguyên tắc, nội dung được quán triệt để trong toàn bộ quá trình chuẩn bị và thi công trưng bày Bảo tàng Thái Bình là, thông qua các tài liệu, hiện vật gốc, tuyên truyền, giới thiệu về quá trình hình thành và phát triển lịch sử Thái Bình; khẳng định những thành tựu nổi bật trong quá trình đấu tranh dựng nước và giữ nước cùng những đặc trưng văn hoá tiêu biểu của Thái Bình. Một định hướng quan trọng khác, cũng được xác định ngay từ đầu là, cần thông qua nội dung trưng bày của Bảo tàng và các hoạt động văn hoá và dịch vụ văn hoá phù hợp với chức năng, nhiệm vụ của Bảo tàng, đưa Bảo tàng

Thái Bình vừa trở thành một trung tâm văn hoá giáo dục và du lịch của tỉnh, vừa trực tiếp góp phần nâng cao nhận thức của nhân dân về nhiệm vụ giữ gìn, phát huy giá trị di sản văn hoá dân tộc, giáo dục tình yêu quê hương đất nước, phấn đấu xây dựng Thái Bình trở thành tỉnh "Gương mẫu về mọi mặt". Do đó, yêu cầu được đặt ra là trưng bày Bảo tàng phải có nội dung khoa học, được hình thành trên cơ sở tài liệu, hiện vật gốc, phản ánh trung thực và sinh động diễn trình lịch sử cùng những sắc thái riêng biệt, độc đáo của con người Thái Bình trong lịch sử và hiện tại. Cùng đó, nội dung, giải pháp trưng bày Bảo tàng Thái Bình phải đảm bảo hài hoà giữa tính khoa học, dân tộc và hiện đại.

Trên thực tế, những mục tiêu, nguyên tắc, nội dung ấy đã được triển khai trong toàn bộ không gian toà nhà Bảo tàng Thái Bình - một công trình kiến trúc đồ sộ, gồm 3 tầng, với diện tích trưng bày gần 3.000m².

Mở đầu trưng bày, ngay tại tầng 1, là gian long trọng của Bảo tàng. Không gian của khu long trọng để mở thông suốt 3 tầng. Tại đây, các hình tượng và giải pháp nghệ thuật được tập trung làm nổi bật biểu trưng Thái Bình - tỉnh đồng bằng tiêu biểu của châu thổ Bắc Bộ và gác chuông chùa Keo - di tích lịch sử - văn hoá tiêu biểu của Thái Bình. Trung tâm của gian long trọng là nhóm tượng đài: *Bác Hồ với nhân dân Thái Bình và nhân dân Thái Bình với Bác Hồ*. Sinh thời, Bác Hồ đã 5 lần về thăm Thái Bình, lần cuối cùng là vào năm 1967 - Người về mừng công 5 tấn với Đảng bộ và nhân dân Thái Bình. Cụm tượng đài gồm 9 nhân vật, trong đó Bác Hồ là trọng tâm, xung quanh Bác Hồ là đại diện của các tầng lớp công, nông, binh, trí thức, cụ già và học sinh đón Bác. Nhóm tượng trên được đặt trên bục, xung quanh bục là phù điêu thảm lúa vàng, phía sau là luỹ tre xanh với hình ảnh gác chuông chùa Keo. Hai bên tượng đài có 2 bức phù điêu: Bên trái là bức phù điêu giới thiệu khái quát truyền thống văn hoá, văn hiến và truyền thống đấu tranh chống giặc ngoại xâm (trước khi có Đảng), bên phải là bức phù điêu giới thiệu truyền thống sản xuất, chiến đấu của Đảng bộ và nhân dân Thái Bình trong thời kỳ cách mạng, thời kỳ kháng chiến chống Pháp, chống Mỹ.

Nguyễn Ngọc Phát - Sơ lược về trưng bày Bảo tàng tỉnh Thái Bình

Tầng 2 của Bảo tàng được dành cho phần trưng bày về lịch sử mảnh đất - con người, đời sống văn hoá, truyền thống đấu tranh dựng nước và giữ nước của nhân dân Thái Bình trước khi có Đảng. Nội dung trưng bày được cấu thành từ 3 chủ đề:

Chủ đề 1: Điều kiện tự nhiên - mảnh đất, con người Thái Bình. Nội dung chủ đề này tập trung trưng bày giới thiệu những nét khái quát về đặc điểm thiên nhiên và sự hình thành mảnh đất, con người Thái Bình, qua đó làm nổi bật các nguồn lực phát triển và những nét đặc thù làm nên bản sắc của Thái Bình trong lịch sử và hiện tại.

Với giải pháp trưng bày theo chuyên đề và tổ hợp hình ảnh, tài liệu hiện vật phần trưng bày này đã/hy vọng giúp khách tham quan hình dung được Thái Bình là tỉnh được hình thành tương đối muộn so với các vùng/tỉnh thuộc châu thổ Bắc Bộ. Dẫu vậy, cách ngày nay trên 2000 năm, mảnh đất Thái Bình đã là nơi hợp cư của nhiều nhóm người đến khai mở vùng đất này. Trải qua quá trình từng bước chiếm lĩnh và cải tạo vùng đất sinh lầy, chua mặn, đầy lau lác, cỏ dại thành những cánh đồng phì nhiêu màu mỡ, cư dân Thái Bình đã sớm hình thành những phẩm chất tốt đẹp, với nhiều phẩm chất đáng tự hào: Cần cù, dũng cảm trong lao động sản xuất, chinh phục/cải thiện thiên nhiên, giàu kinh nghiệm thâm canh lúa nước; tài khéo trong việc mở mang các ngành nghề thủ công nổi tiếng; hiếu học và học giỏi; đặc biệt là truyền thống yêu nước bất khuất, kiên cường chống giặc ngoại xâm và đấu tranh với các thế lực cường quyền, phong kiến phản động.

Chủ đề 2: Đây là phần giới thiệu về đời sống văn hoá của nhân dân Thái Bình. Nội dung chủ đề này tập trung trưng bày, giới thiệu sự phong phú, đa dạng của đời sống văn hoá của người dân Thái Bình thông qua các di sản văn hoá vật thể và di sản văn hoá phi vật thể (di tích lịch sử - văn hoá tiêu biểu; các hoạt động sản xuất, sinh hoạt, phong tục tập quán; lễ hội; nghệ thuật chèo thuyền và các loại hình văn nghệ dân gian...). Đây chính là một trong những chủ đề phản ánh rõ nét cái riêng của Thái Bình trong cái chung của cộng đồng quốc gia, dân tộc.

Từ nội dung trưng bày của chủ đề này,

Một góc trưng bày Bảo tàng Thái Bình

Ảnh: H.N

điều dễ nhận thấy là, không chỉ có truyền thống lao động sản xuất, cộng đồng cư dân Thái Bình, trong lịch sử và hiện tại, còn cùng nhau sáng tạo và gìn giữ được một đời sống sinh hoạt văn hoá vật chất và tinh thần vừa mang những nét đặc trưng tiêu biểu của cư dân vùng châu thổ sông Hồng, vừa có những sắc thái riêng. Đó là sắc thái văn hoá của vùng chiêm trũng hạ lưu sông Hồng, vừa đa dạng, vừa cởi mở, phóng khoáng.

Đặc biệt, bằng tổ hợp hình tượng trưng bày được kết hợp với các phương tiện nghe nhìn để giới thiệu Thái Bình là quê hương của nghệ thuật chèo và múa rối truyền thống (với cảnh chiếu chèo và sân đình, các kịch bản, tích chèo kinh điển; nhà thủy đình và các tích trò, quân rối tiêu biểu của làng Nguyễn, làng

Đống...), phần trưng bày về đời sống văn hoá của nhân dân Thái Bình này đã thực sự được tăng cường cả tính cụ thể, sinh động, cả sức hấp dẫn đặc biệt với các đối tượng khách tham quan. Cùng đó, những tổ hợp trưng bày giới thiệu về truyền thống học hành - khoa bảng của người Thái Bình, các di tích nổi tiếng, các sưu tập cổ vật quý hiếm và độc đáo... của Thái Bình, cũng là những phần trưng bày có nhiều sáng tạo trong giải pháp thể hiện, để lại ấn tượng sâu sắc cho người xem.

Chủ đề 3: Thái Bình trong lịch sử đấu tranh dựng nước và giữ nước, những sự kiện tiêu biểu, những mốc son lịch sử.

Nội dung chủ đề này tập trung giới thiệu những sự kiện, những mốc son lịch sử tiêu

biểu của nhân dân Thái Bình trong trường kỳ, cùng cả nước và vì cả nước đấu tranh giành và giữ gìn nền độc lập dân tộc (từ đầu Công nguyên đến nay). Những tài liệu hiện vật được lựa chọn và tổ chức trưng bày theo một trật tự khoa học tại đây đã tập trung làm nổi bật một số vấn đề nội dung tư tưởng lớn: Các thể hệ cư dân Thái Bình, ở bất kỳ thời điểm lịch sử nào, cũng có những ảnh hưởng hào kiệt, góp phần tô đậm các mốc son lịch sử nước nhà. Đặc biệt, trong hơn 70 năm qua, từ khi có Đảng lãnh đạo, Đảng bộ và nhân dân Thái Bình đã phát huy truyền thống yêu nước và cách mạng, vừa tích cực đóng góp mồ hôi, xương máu cho thắng lợi của cuộc đấu tranh giành lại nền độc lập dân tộc, vừa hăng say lao động sáng tạo xây dựng quê hương 5 tấn giàu đẹp. Thực tế lịch sử đó là bằng chứng sinh động, khẳng định vị trí và vai trò đặc biệt của mảnh đất con người Thái Bình trong lịch sử; đồng thời tạo lập nền tảng vững chắc để Thái Bình vững bước đi lên.

3 - Trưng bày của Bảo tàng Thái Bình là một trưng bày mới toàn diện, được hình thành trên cơ sở các sưu tập hiện vật gốc khá phong phú, đa dạng và được thực hiện bằng những giải pháp theo xu hướng đổi mới, bước đầu có những ứng dụng các thành tựu khoa học kỹ thuật tiên tiến... Do vậy, có thể xem đây là một "gương mặt" khá tiêu biểu trong hệ thống bảo tàng tỉnh, thành phố ở nước ta hiện nay. Tuy vậy, nghiêm túc nhìn lại, cả nội dung và hình thức thể hiện vẫn còn những vấn đề cần phải khắc phục, tiêu biểu là:

- Bảo tàng Thái Bình đã giới thiệu khá trung thực các hiện vật gốc kết hợp với hình ảnh lịch sử liên quan trực tiếp tới các sự kiện, ý tưởng trưng bày phong phú, song vẫn còn "khoảng trống" trong trưng bày - Bởi còn những vấn đề trong một số giai đoạn lịch sử hoặc chưa được nghiên cứu kỹ lưỡng, hoặc chưa sưu tầm được những tài liệu, hiện vật cần thiết nên chưa thể trưng bày diễn trình lịch sử của tỉnh một cách liên mạch.

- Trong những năm gần đây, một số bảo tàng Trung ương, bảo tàng chuyên ngành và một số bảo tàng địa phương đã từng bước đổi mới trưng bày bảo tàng như: Tăng cường số lượng hiện vật gốc và hiện vật thể khối; lắp đặt hệ thống chiếu sáng đảm bảo yêu cầu

khoa học; xây dựng mô hình, sa bàn để giới thiệu các sự kiện lịch sử; bước đầu sử dụng các thiết bị nghe nhìn hiện đại. Nhưng nhìn chung, hệ thống trưng bày của bảo tàng ở nước ta vẫn nặng về hình ảnh, bản trích và hiện vật làm lại. Sự trùng lặp về nội dung giữa bảo tàng Trung ương với các bảo tàng địa phương, giữa địa phương này với địa phương kia đang là hiện tượng phổ biến, khiến cho hiệu quả hoạt động của bảo tàng bị suy giảm. Bảo tàng Thái Bình đã chú ý khắc phục những khiếm khuyết này. Nhưng ở phần trưng bày về thời kỳ cách mạng, kháng chiến chống Pháp và kháng chiến chống Mỹ ở Bảo tàng Thái Bình vẫn, một mặt, chủ yếu là việc minh họa giản đơn, chưa thực sự hấp dẫn, cho lịch sử của tỉnh từ khi có Đảng đến nay, và mặt khác, cũng chỉ dừng lại ở việc nhấn mạnh một số thời kỳ tiêu biểu, thậm chí còn tách rời nhiều sự kiện lịch sử cách mạng và kháng chiến khỏi môi trường kinh tế, văn hoá, xã hội đương thời. Do vậy, những vấn đề chủ yếu của lịch sử Thái Bình trước năm 1930 mới chỉ được điểm xuyết một cách sơ lược, những sự kiện vấn đề chủ yếu của lịch sử Thái Bình từ 1930 đến nay còn chưa được hiển hiện thông qua những sưu tập hiện vật có giá trị khoa học cao và, qua đó, cuộc kháng chiến toàn dân, toàn dân, toàn diện, trường kỳ... của Đảng bộ và nhân dân Thái Bình còn chưa được phản ánh một cách đầy đủ, hấp dẫn. Điều đó khiến cho khách tham quan bảo tàng không khỏi có cảm giác bị hụt hẫng...

Mới sau hơn một năm kể từ ngày Bảo tàng Thái Bình được khánh thành, bắt đầu mở cửa phục vụ công chúng, "độ lùi xa" để nhìn lại những mặt mạnh, những hạn chế của trưng bày Bảo tàng Thái Bình, vì thế đã có là bao! Thêm nữa, chúng tôi lại có cái khó (bên cạnh cái thuận), khi nhìn nhận vấn đề này, bởi hạn chế tầm nhìn của "người trong cuộc".

Vậy nên, xin được coi những trình bày của chúng tôi trên đây chỉ là việc giới thiệu hết sức sơ lược, đầy khiếm khuyết, về trưng bày Bảo tàng Thái Bình, với đồng nghiệp.